

LHOSTEJNOST JE MATKOU DIKTATURY

Karel Schwarzenberg (*1937)

Karel Schwarzenberg patřil k odpůrcům komunistického režimu v Československu, i když sám žil v emigraci. Ale totalitě se snažil v cizině čelit podle možností. „*Lhostejnost, jak známo, je totiž matkou diktatury,*“ vysvětlil jednou v rozhovoru pro Lidové noviny.

Jeho osobnost je všeobecně známá, je příslušníkem proslulé a bohaté středoevropské šlechtické rodiny, nic na tom nemění, že samotné šlechtické tituly zrušila už první republika. A rozsáhlý majetek rodiny v bývalém Československu zabavili svého času komunisté. Karel Schwarzenberg říkal, že majetek je nestálý a podléhá času. Choval se tak, aby své bohatství nedával najevo, spíše ho využíval pro rozvoj společnosti a podporu občanských aktivit. „*Domnívám se, že člověk se nemá za to, co je, ani stydět, ale ani se povznášet. Prostě si říct – Pán Bůh tě postavil sem a nalož s tím, jak můžeš nejlépe,*“ řekl v rozhovoru pro knihu Renáty Holčákové *Ztráty a nálezy v životě*.

Karel Schwarzenberg ovšem svůj majetek také využil k významné podpoře protikomunistické rezistence. Podporoval disent a pomohl vybudování dokumentačního střediska pro nezávislou literaturu. Sám například do Prahy pašoval peníze pro tehdy nezávislé Lidové noviny.

Karel Schwarzenberg se narodil v Praze v roce 1937, ale vyrůstal na zámku v jihočeských Čimelicích na Písecku, kde chodil do základní školy. Pocházel z „orlické větve“ bývalé šlechtické rodiny. Bylo mu jedenáct let, když komunisté převzali moc v zemi a jeho rodina přišla o majetek a vlastně i domov. Emigrovali a žili v Rakousku. Nejdříve v Solnohradsku, později ve Vídni.

Karel Schwarzenberg, jak bývalo v takových rodinách obvyklé, se učil etiketě, ale především jazykům. Tradiční byla němčina a čeština, ale učil se i francouzsky a anglicky. V roce 1957 absolvoval gymnázium, potom začal studovat práva a poté lesnictví, protože rodina patřila mezi významné vlastníky lesních pozemků. Studia ale nedokončil, protože se musel začít věnovat správě rodinného majetku.

Se svou budoucí ženou Terezií se Karel Schwarzenberg seznámil v roce 1957 ve Vídni. Vzali se roku 1967. Manželka byla povoláním lékařka a pocházela také z bývalé šlechtické rodiny – patřil jí hrad Hardegg na pomezí mezi Rakouskem a Moravou, nedaleko na české straně hranice leží město Vranov nad Dyjí. Ačkoli její otec se před válkou hlásil

k nacistické straně, ona se od nacistické ideologie distancovala. Když však později Karel Schwarzenberg kandidoval na českého prezidenta, tato rodinná historie otce jeho manželky vyšla najevo a v kampani mu pravděpodobně uškodila.

V sedmdesátých a 80. letech se Karel Schwarzenberg seznámí s emigranty, kteří byli z Československa vypuzeni totalitním režimem. Jedním z nich byl historik Vilém Prečan, který zrovna hledal místo, kde by mohly být uloženy samizdaty – tedy exempláře zakázané literatury, která byla pašována přes železnou oponu.

Schwarzenberg nabídl svůj zámek v Bavorsku. Právě tam, v Scheinfeldu-Schwarzenbergu, vzniklo Československé dokumentační středisko nezávislé literatury.

Nejdřív se o té možnosti Prečan se Schwarzenbergem jen nezávisle bavil při návštěvě. *„On tam byl se svými dětmi a manželkou, poobědvali jsme společně a povídali jsme si o Československu a o poměrech. Já jsem ho seznámil s tím, oč mi jde, že tedy dostávám a sbírám z Československa samizdat,“* vzpomínal Prečan pro Českou tiskovou kancelář v rozhovoru z 20. ledna 2013.

Schwarzenberg pak začal kopie samizdatu sám také odebírat. Na tom, že by dokumentační středisko bylo u něj na zámku, se pak dohodli, když tam přijel na návštěvu: *„[...] s ním [Schwarzenbergem] a se správcem jsme procházeli celý areál a hledali místo, kde by to mohlo být nejvhodnější,“* vyprávěl dále pro ČTK Prečan. A upřesnil, že Schwarzenberg sám financoval rekonstrukci prostor, do kterých se pak mohlo nastěhovat Československé dokumentační středisko nezávislé literatury (ČSDS) i s dvěma sty velkými kartony písemného materiálu. Středisko existovalo v západním Německu od roku 1986. Shromáždilo knižní produkci československých exilových nakladatelství a sbírky hlavních exilových časopisů. Také získávalo i materiály ze zahraničí a podporovalo autory doma. Mezi zakládající členy dokumentačního střediska patřili například Jiří Gruša, František Janouch, Ivan Medek či Jiří Pelikán a Pavel Tigrid. Na zámku Schwarzenberg mělo k dispozici pracovní a studijní prostory. Po pádu totality se středisko přestěhovalo do Česka a jeho sbírky se staly součástí Národního muzea.

Schwarzenberg sám kromě toho finančně přispíval disidentům a pomáhal, jak se dalo. Podle Prečana prý do Československa například na setkání s Václavem Havlem propašoval vysokou finanční částku zašitou do opasku, kterou poslal emigrant Jiří Pelikán jako podporu Lidovým novinám, tehdy na režimu nezávislým. Schwarzenberg coby respektovaná osobnost pomáhal získat disidentským aktivitám uznání a také další případné sponzory.

Karel Schwarzenberg se hned po pádu totality v listopadu 1989 vrátil do Československa, kde se silně zapojil do společenského dění. Stal se kancléřem prezidenta Václava Havla,

s nímž se znal už z dřívější doby, a v restitucích získal zpět rodinný majetek včetně zámku Orlík. Založil Respekt institut, nadaci pro podporu občanské společnosti.

Země, kterou znal, se však mezitím rychle měnila před očima, rozdělila se na Česko a Slovensko. V rozhovoru s novinářem Karlem Hvizďalou Schwarzenberg řekl: *„Odchodem Židů a Němců se náš pohled ohromně zúžil. Už se díváme jen na vlastní pupek. Ještě před pár lety jsme se mohli dívat až na Michalovce. Teď už se díváme jen do Břeclavi. A to je samozřejmě další omezení. A protože s nikým nekomunikujeme, tak podle toho to u nás vypadá.“*

Sám se stal v Česku senátorem a v letech 2007–2009 působil jako ministr zahraničních věcí. Také byl poslancem a vůdčí postavou a předsedou strany TOP 09, později čestným předsedou. Nejvýrazněji se zapsal do povědomí veřejnosti jako kandidát na prezidenta v historicky první přímé prezidentské volbě. Podporu mu tehdy vyjádřila řada významných osobností, umělců či spisovatelů. Probojoval se do druhého kola, nakonec jej ale porazil protikandidát Miloše Zeman.

Autor textu Luděk Navara